ТРЕНІНГОВИЙ ЦЕНТР ПРОКУРОРІВ УКРАЇНИ

БЕЗОПЛАТНА ПРАВНИЧА ДОПОМОГА

Funded by the European Union

PRAVO-JUSTICE

EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

РОЗГЛЯД СПРАВ ПРО МІЖНАРОДНІ ЗЛОЧИНИ:
ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ
ПОЛІТИКА МКС

Вебінар № 5

3 липня 2025

Вступне тестування

Презентація навчальних матеріалів 5

Політика МКС щодо злочинів проти довкілля

Стаханова Анна

Головна експертка Проєкту ЄС «Право-Justice» з питань відповідальності за міжнародні злочини

ТРЕНІНГОВИЙ ЦЕНТР ПРОКУРОРІВ УКРАЇНИ

БЕЗОПЛАТНА ПРАВНИЧА ДОПОМОГА

Funded by the European Union

PRAVO-JUSTICE

EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Публічні консультації МКС

- Зміна вектору МКС – координаційна роль Офісу Прокурора
- Два запити на надання пропозицій щодо нової політики МКС у сфері екологічних злочинів за Римським Статутом
- Політика / програма від 18 грудня 2024 року
- Пропозиції: національні інституції, ОГС у сфері довкілля, окремі експерти

У Політиці викладено, як Офіс використовуватиме свій мандат і повноваження для розслідування та переслідування екологічних злочинів, що належать до юрисдикції Суду, що ***вчиняються шляхом заподіяння шкоди природному середовищу або призводять до неї***, і які називаються «**екологічними злочинами»**. Також зазначено, як Офіс підтримуватиме національні зусилля з переслідування незаконної поведінки, що має екологічний вимір.

ТРЕНІНГОВИЙ ЦЕНТР ПРОКУРОРІВ УКРАЇНИ
БЕЗОПЛАТНА ПРАВНИЧА ДОПОМОГА
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Немає статичного розуміння

Загалом, термін "природне середовище" слід "*розуміти в максимально широкому сенсі, відповідно до значення, яке держави надають йому в контексті МГП*", оскільки концепція довкілля "***може розвиватися з часом у міру збільшення знань про нього***" і тому, що "*саме довкілля постійно змінюється*".

"Екологічні злочини" - це злочини, передбачені статтею 5 Римського статуту, які вчиняються шляхом заподіяння шкоди природному середовищу або призводять до неї. Таким чином, ця Програма охоплює такі види діянь:

a. Злочин, передбачений статтею 8(2)(b)(iv) Римського статуту, яка прямо вказує на екологічну шкоду як частину його юридичних елементів.

b. Злочини, передбачені Римським статутом, вчинені шляхом **заподіяння шкоди навколишньому середовищу**, що робить шкоду матеріальним фактом, який має значення для встановлення складу злочину та/або actus reus режиму відповідальності.

c. Злочини, передбачені Римським статутом, що спричиняють шкоду навколишньому середовищу, роблять інформацію про **шкоду контекстуальною для оцінки тяжкості або наслідків злочину**, а також для обґрунтування відбору та визначення пріоритетів, винесення вироку та відшкодування.

ТРЕНІНГОВИЙ ЦЕНТР ПРОКУРОРІВ УКРАЇНИ
БЕЗОПЛАТНА ПРАВНИЧА ДОПОМОГА
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Критерії Суду

Вчинення будь-якого злочину, що підпадає під юрисдикцію Суду, як правило, є достатнім для того, щоб задовольнити **критерій тяжкості** як умову прийнятності. При оцінці прийнятності Офіс враховує шкоду, завдану природному середовищу злочином, коли проводить оцінку прийнятності. Хоча оцінка тяжкості екологічних злочинів зазвичай зосереджується на шкоді, заподіяній людям через екологічну шкоду, оцінка може також розглядати екологічну шкоду з екоцентричної точки зору, наприклад, коли злочин призводить до широкомасштабної шкоди екосистемі, яка не використовується для забезпечення життєдіяльності.

При оцінці тяжкості Офіс також враховуватиме фактори, що стосуються природного середовища:

- **Масштаб**: кількість прямих і непрямих людських і нелюдських жертв та/або географічне чи часове поширення екологічної шкоди.

- **Характер**: чи були екологічні злочини скоєні проти особливо вразливих або маргіналізованих жертв, включаючи, але не обмежуючись ними, жінок, дітей, людей похилого віку та корінних народів, або чи зачіпали вони їхні інтереси.

- **Вплив**: ступінь шкоди, завданої природному середовищу, незалежно від її антропоцентричного впливу; міжгенераційний вплив екологічної шкоди на життя людини; а також специфічна соціальна, культурна, психологічна, релігійна чи соціально-економічна шкода, завдана екологічними злочинами постраждалій громаді.

Геноцид

Стаття 6(c) Статуту криміналізує геноцид як "*навмисне створення для групи людей таких умов життя, які розраховані на повне або часткове фізичне знищення*" з "*наміром знищити, повністю або частково, національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку*".

Ця форма геноциду може бути скоєна шляхом заподіяння **шкоди природному середовищу**, незаконної **експлуатації природних ресурсів** або незаконного **позбавлення права власності на землю**, якщо ці дії позбавляють постраждалу групу засобів до виживання.

У ситуації з Дарфуром, наприклад, Офіс стверджує, що Омар аль-Башир вчинив геноцид за статтею 6(c), *зокрема*, шляхом знищення "***продуктів харчування, колодязів і водокачок, притулків, посівів і худоби***" та "***узурпації землі***" цільових груп.

Як можна кваліфікувати екологічні злочини?

- Геноцид
- Злочини проти людяності
- Воєнні злочини
- Агресія

ТРЕНІНГОВИЙ ЦЕНТР ПРОКУРОРІВ УКРАЇНИ
БЕЗОПЛАТНА ПРАВНИЧА ДОПОМОГА
Funded by the European Union
PRAVO-JUSTICE
EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD

Злочини проти людяності

Діяння, що передбачає або призводить до екологічної шкоди у спосіб, заборонений статтею 7(1), може бути кваліфіковане як злочин проти людяності, якщо воно вчинене "*в рамках **широкомасштабного або систематичного нападу**, спрямованого проти будь-якого цивільного населення*" і "*відповідно до або на підтримку **державної або організаційної політики**, спрямованої на вчинення такого нападу*".

Шкода довкіллю, незаконна експлуатація природних ресурсів і незаконне позбавлення власності на землю можуть сприяти існуванню широкомасштабного або систематичного нападу, якщо вони становлять собою дії, перелічені в статті 7(1), такі як вбивства, переслідування або інші нелюдські дії.

Злочини проти людяності можуть переслідуватися як у воєнний, так і в мирний час; зв'язок зі збройним конфліктом не є обов'язковим.

Група кваліфікується як "організація" для цілей статті 7, якщо вона має "*достатні ресурси, засоби і можливості для здійснення поведінки або операції, що передбачає багаторазове вчинення діянь, зазначених у статті 7(2)(a) Статуту*". Таким чином, злочини проти людяності, пов'язані з навколишнім середовищем, можуть бути скоєні **не лише державними посадовими особами, але й недержавними суб'єктами**, такими як члени повстанських груп, терористичних угруповань і, що є критично важливим в екологічному контексті, - **корпораціями**.

- **Вбивство.** Наприклад, особа може вчинити вбивство, отруївши колодязь, який є єдиним джерелом питної води для місцевої громади, маючи намір вбити або усвідомлюючи, що смерть настане за звичайного перебігу подій.

- **Винищення.** Винищення може бути скоєне "*різними методами вбивства, прямо або непрямо*" і включає "*навмисне створення умов життя, зокрема, позбавлення доступу до їжі та медикаментів, розрахованих на знищення частини населення*". У ситуації з Дарфуром, Офіс звинуватив Омара аль-Башира в знищенні, альтернативно – у геноциді, на основі екологічно шкідливих дій, описаних вище.

- **Депортація або насильницьке переміщення.** У деяких ситуаціях злочинець може незаконно примушувати цивільних осіб покинути свої будинки, щоб отримати доступ до землі, води або подібних природних ресурсів. В інших ситуаціях злочинець може незаконно примушувати цивільних осіб покинути свої домівки, руйнуючи або забруднюючи навколишнє середовище.

- **Переслідування будь-якої групи чи спільноти**, яку можна ідентифікувати за політичними, расовими, національними, етнічними, культурними, релігійними, гендерними або іншими ознаками. Група або колектив потенційно можуть бути позбавлені різних фундаментальних прав через завдання шкоди природному середовищу, незаконну експлуатацію природних ресурсів або незаконне позбавлення землі.

Воєнні злочини

- Воєнні злочини: контекст – збройний конфлікт (в умовах, або пов'язані з ним).
- Єдиним злочином у Статуті, який прямо захищає довкілля від наслідків збройного конфлікту, є стаття 8(2)(b)(iv), яка криміналізує "***умисне здійснення нападу, коли відомо, що такий напад спричинить [...] широкомасштабну, довготривалу і серйозну шкоду навколишньому природному середовищу, яка буде явно надмірною порівняно з конкретною і безпосередньою загальною військовою перевагою, що очікується***".
- Низка злочинів, які можна кваліфікувати як воєнні злочини (МЗК) або як злочини проти людяності (НМЗК).
- Інтенсивне знищення та привласнення майна, не виправдане воєнною необхідністю і здійснене незаконно та безглуздо
- Напади (природнє середовище – цивільний об'єкт)
- Розграбування (в тому числі шляхом нападу)
- Використання голоду як засобу ведення війни
- "***навмисне спрямування нападів на будівлі, призначені для релігійних, освітніх, мистецьких, наукових або благодійних цілей, історичні пам'ятники, лікарні та місця збору хворих і поранених, за умови, що вони не є військовими цілями***" Роз'яснення: *природні об'єкти, що мають культурну цінність, в тому числі певні природні або окультурені ландшафти і фізичні, біологічні або геологічні утворення.*

Агресія

Майже всі акти агресії, перелічені в статті *8bis*(2), можуть бути спрямовані проти довкілля або завдавати йому шкоди.

Бомбардування території держави, наприклад, часто призводить до загибелі тварин, знищення та забруднення полів, лісів і водойм. Аналогічно, вторгнення в державу може призвести до незаконної експлуатації природних ресурсів або незаконного позбавлення власності на землю - в тому числі її формальної анексії.

Чи є акт агресії "*явним порушенням Статуту Організації Об'єднаних Націй*", визначається його "*характером, серйозністю та масштабами*". Оцінюючи ці фактори, Офіс братиме до уваги, *серед іншого*, шкоду, завдану довкіллю агресивним актом, кількість і характер людських і нелюдських жертв цього акту, а також те, чи є екологічна шкода потенційно незворотною.

Офіс вважає умисне знищення або пошкодження довкілля особливо тяжкою формою застосування сили, оскільки природне середовище не повинно бути інструментом у веденні міжнародних відносин.

Важливо!

- Не тільки військові командири, а й цивільні керівники

- Мотив – не важливий, важливим є те, що злочинці **мали намір** вчинити свої дії і або хотіли спричинити наслідки, або усвідомлювали, що наслідки настануть за звичайного перебігу подій, а також те, що вони іншим чином відповідають ментальним елементам інкримінованого їм злочину (злочинів).

- Цією Політикою Офіс зобов'язується забезпечити, щоб екологічні злочини - злочини, які вчиняються шляхом заподіяння шкоди навколишньому середовищу або призводять до неї, - стали **стратегічним пріоритетом** в основі його розслідувань та переслідування. Офіс продовжуватиме поглиблювати своє розуміння цих злочинів та підхід до них.

Вихідне тестування

Дякую за увагу!

Ця презентація підготовлена за фінансової підтримки Європейського Союзу. Її зміст є виключною відповідальністю Проєкту ЄС «Право-Justice» та не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу.

ТРЕНІНГОВИЙ ЦЕНТР ПРОКУРОРІВ УКРАЇНИ

БЕЗОПЛАТНА ПРАВНИЧА ДОПОМОГА

Funded by the European Union

PRAVO-JUSTICE

EXPERTISE FRANCE GROUPE AFD